درۆ و راستییەکانی شۆڕش و نیشتمان! ...کامیار سابیر

لە سایەی حوکمڕانی چەتەگەریی کوردییدا، لەسایەی ئەپۆزسیۆنێکی تووڕەهاتی کوردییدا، ئەوەی گەنجی بێکار و بێ پارەی کوردستان، ئەوەی گەنجی هەژار، بێ ئاسۆ و بێ دەرامەت، بەسەر ڕووداوەکانی ئەم کتێبەدا دەکەون،

ئەم زنجیرە نووسینە لەسەر کتێبەکەی هەقاڵ کوێستانیی-هک ـە کە چەن دەریایەک لە ڕاستیی و لە چەواشەکاریی بە شیعرکردن(خەیاڵکردن) بەسەر ڕووداوەکاندا، تێکەڵکردووە. هاوکات لەسەر درۆ گەورەکانی کوردایەتیی و فشە ئایدیۆلۆژییەکانی کۆمەڵەی ڕەنجدەرانە کە نووسەر یەکێک بووە لەوانەی لە ڕادیۆی شۆڕشەوە! ڕەنگڕێژی هەمەجییەت و ستراتیژی طاغوتەکانی کوردایەتیی کردووە. ئەم زنجیرەیە، هەرجارێ و لە ژێر سەردێڕێکدا، بەش بەش، بڵاو دەبێتەوە.

خوێندنەوەی کتێب، بەتایبەتیی ئەگەر لەسەر پرسێکی گشتیی نووسرابێت و بەشێکی زۆر لە خەڵکی کوردستانی عێراق و ناوچەکەی، بە قسەیەکی ڕۆمانسیی و حەماسییەوە(شۆڕش) سەرقاڵ کردبێت، نابێ هەر بە خوێندنەوەی کۆتایی پێبهێنین و زانیارییەکانی، درۆکانی و راستییەکانی ناوی لە دۆڵابەکانی مێشکی خۆماندا، کۆڵەم بدەین. بە پێچەوانەوە، دەبێ بەر سەرنج و ڕەخنە بدرێن، تەتەڵە بکرێن و دەڵەی پشت دێڕەکان و ئاقاری ئارگیومێنتەکان و ڕووداوەکانی بەر لێکۆڵیننەوە و وردبوونەوە بدرێن. هک، لە کتێبەکەیدا (ئەو ڕۆژانەی نشتیمان هیی هەمووان بوو)- ٢٠١٧، کۆمەڵێ وردەکاریی و زانیاریی باس کردووە، کەم تا زۆر بەشێکیان بۆ یەکەمجارە دێنە ناو ئەدەبیاتی سیاسییەوە. پێشتر، هەموو ئەوانە، هەر دەماودەم و گوتی-گوتی بوون، هک، وەکو تێکست لە بازاڕی کۆڵەواری ئەدەبیی کوردایەتیی، خستن و بە کتێب، بڵاوی کردنەوە.

پێشەکیی، دەستخۆشیی لە هک، دەکەم پاش ئەو ماوە زۆرە لە بێدەنگیی و سەرکزکردن، ئیلهامی شیعریی بۆ هات و بەشێکی زۆر لە پێغەڵەوات و مەنهۆڵەی زۆرابەکانی کوردایەتیی و صندوقە نهێنییەکانی هەندێ لە طاغوتەکانی کوردایەتیی، هەڵدایەوە. بۆ ئەوەی بەشێک لە بۆچوونەکان و کارکردەکانی سیاسییەکانی کورد لەم کتێبەدا بەر ڕۆشنایی زیاتر بدرێن و ئارگیومێنتی زیاتریان لەسەر بکرێت، من لایەنە مێژووییە-

فیکرییە-سیاسییە-کولتوورییەکەی ئەم کتێبە، بەهەند وەردەگرم و قسەی لەسەر دەکەم.

ئەوەی سەرنجی منی راکێشا، زۆریینەی رەهای ئەوانەی قسەیان لەسەر کردووە، لایەنە ئێستێتیکییەکەی (aesthetic -جمالي) ئەم کتێبەیان زەقکردووەتەوە و خۆیان لە پێغەڵواتەکانی نەداوە. گوایە بە زمانەکی شاعیرانە و رۆمانسییانە، بە میثۆدی جوانناسیی، توانیویەتی، هەموو ئەو ناشیرینییانەی شۆڕش و طاغوتەکانی کوردایەتیی، بشارێتەوە، یان بە لوغزەوە بە خوێنەریان بگەیەنێت. بە باوەڕی من، ئیمکانییاتی کولتووریی نووسەر، بەسەر زماندا لە چوارچێوەی کوردییزان و زمانزان زیاتر تێناپەڕێت، نەیتوانیوە، بابەتی زمان، وەکو رەهەندەکی کولتووریی گەورە، ئاوێزان بە کۆنتێکستە سیاسیی و فیکرییەکە بکات. راستە، کۆمەڵێ موفرەداتی جیاوازی ناوچە جۆراوجۆرەکانی کوردستانی لە کۆنتێکستە، ئاخنیوە و جوانییەکی بە تێکستەکە داوە، بەڵام ئاستی مەعریفیی و کولتووریی نووسەر، لەسەر زمان، شیعر، فیکر، مەعریفە و ثەقافەی سیاسیی، لە قۆناغی حەفتاکان و هەشتاکان، تێپەڕ ناکات.

نووسەر، پتر لە دەیە و نیوێک لە من بە تەمەنترە، زۆر بە زەییم بەخەم و دەیان هەزار گەنجی ئەو سەردەمەدا دەتەوە کە رۆژگارێک لە هەڵەتی هەرزەکاریماندا بەو گوتارە کرچ و کاڵە و بێناوەڕۆک، عوصابیی و قولابییانەی رادیۆی دەنگی شۆڕشی عێراق(دواتر گەلی کوردستان)، حەماسەت دەیگرتین! بەشەکی زۆریش لەو گەنجانە بەهۆی ئەو رادیۆ لەعنەتییەی شۆڕشەوە، ژیانی خۆیان و کەسوکار و خاووخێزانییان، بە دۆزێک کە کۆمەڵێ دز و چەتە و مافیای نەوتی بەرهەم هێنا، گیانی خۆیان بەخشیی.

بە باوەڕی من، نەوشیروان موصطەفا-نم لە ژیاندا بمایە، ئەم کتێبە دوا دەکەوت و نووسەر نەیدەوێرا، بڵاوی بکاتەوە. تاڵەبانیی ناڵێم، وەڵای ئەوەی تاڵەبانیی، لەشاخ و لە شاریش، خۆی ماستەرمایندی هەموو عەنکەبووتەکانی کوردایەتیی و شوڕشەکەی(شوڕشی نوێ) بووە، بەڵام مرۆق قسەیەکیش بە دز بکات، تاڵەبانیی لەم ساڵانەی دواییدا، عەقڵانییبوون، واقیعیبوون، تەجرەبەی دوورودرێژی سیاسیی، تەلەرانس و یەکترپەژراندنی سیاسیی، وایلێکردبوو کە زۆر لە رەخنە نەترسێت. لە کاتێکدا نم، لەم ساڵانەی دواییشدا، دەهریی دەبوو، رەخنەت لە مێژووی سیاسیی (رابردوو) ئەو بگرتایە، لە رێگەی مەدیا سەبەر وغوڵامەکانی خۆیەوە، تەرەری مەعنەویی و سیاسیی ئەو کەسەی دەکرد. سەرەڕای ئەوانەیش، زمانی شیعریی ئەم کتێبە، چەند پێوەندیی

بە مێنتاڵیتیی شیعریی نووسەرەوە هەیە؟ دەیانجار پێوەندیی بە موجامەلات، شاردنەوە و پێچانەوەی راستییەکان و رووداوەکانەوە هەیە کە قورساییە سیاسیی و مێژووییەکەی بجەڕێنێت. بە واتایەکی تر، نووسەر چونکە لە حیزبەکەی نم بوو، بۆ ئەوەی خۆی لە بەڵای ناگەهان لابدات و لای کەم دڵی نەئێشێت و ئازاری نەدات، ئەم کتێبەی هەڵدەگرت بۆ دوای مردنی یان لای کەم، دەبوو تەواو دڵنیابووایە لە باری فیزیکیی و تەندروستییەوە، توانای خوێندنەوەی نەماوە، ئەوکات بڵاوی دەکردەوە.

لە سایەی حوکمڕانی چەتەگەریی کوردییدا، لەسایەی ئۆپۆزسیۆنێکی توڕەهاتی کوردییدا، ئێوەی گەنجی بێکار و بێ پارەی کوردستان، ئێوەی گەنجی هەژار، بێ ئاسۆ و بێ دەرامەت، بەسەر رووداوەکانی ئەم کتێبەدا دەکەون، دەبێ هەزاران دەرگە لەسەر عەقڵ و ویژدانتان بکەنەوە و بە وردیی و بە گومانەوە، دێڕ بەدێڕی ئەو مێژووە پڕ لەخوێنە، پڕ ل□ یەکترسڕیینەوە و چاڵهەڵکەندنانەی کوڕانی شۆڕش بۆ یەکتریان، دادەڕشت و ئێسقانەکانی یەکتریان دەکرۆشت، بخوێننەوە. لە پێش هەموو شتێکدا، دەبێ لە جوغزی ئابوورییەوە سەیری ژیانی خۆتان و کەسوکارتان و برادەرەکانتان بکەن، سەیری ناوماڵ و کەلوپەلەکانتان بکەن، سەیری سەیارە و مومتەلەکاتەکانتان بکەن(کە زۆرینەی گەنج هەر نییانە)، سەیری ژیانی ئەو هەموو قوربانییەی ئەنفال و کەسوکاری زۆرینەی پێشمەرگە(نەک سەرکردەکانیان) بکەن، سەیری ژیانی باوک، دایک، مام، پوور، خاڵ و خزمە بە تەمەنەکانتان بکەن، سەیری هەموو ئەوانە بکەن بە هۆی شۆڕشەوە، بوون بە قوربانیی و ژیانی شەستەکان، حەفتاکان و هەشتاکانیانیشیان رۆیشت و ژیانی ئێستا و نەوەکانیشیان بە هەدەر رۆیشت.

هەموو ئەمانەیش بەراورد بکەن بە ژیانی کۆمەڵێ تاجیر و طاغوتی کوردایەتیی، بە ناوی شەرعییەتی شۆڕشگێڕییەوە! لەپاڵ دزیینی دەیان و صەدان میلیارد دۆلار لە داهاتی نیشتمانیی، چ دۆزەخێکیان بۆ خەڵکی کوردستان داخستووە و چ بەهەشتێکیشیان بۆ خۆیان، کوڕەکان و نەوەکانیان رازاندووەتەوە؟ لەسەر رێگەی ئەم بەهەشتەیشدا، هەزارانی وەکو نووسەری ئەم کتێبە،هەزاران عەڕاب و موبایەعەچیی تر، باغ، ڤێلا، مەزرەعەی شەوانی سووری پڕ لە شیعرباریین، بیزنس و مەعاشی باش و فەخفەخەی ئاریستۆکراتییانەیان بەرکەوتووە.

ئاستی ثەقافیی نووسەر ئەوەندە کڵۆڵە کە تا ئێستایش نە لە ناوەڕۆکی تۆتالیتاریانە و ئایدیۆلۆژییانەی ئەو چەپە موشەکەلەی حەفتا و هەشتاکان و نە لە جەوهەری فاشییانەی کوردایەتیی، نەک هەر

نەگەیشتووە، بەڵکو هێشتا بەسەر هەردووکیاندا دەشیعرێنێت! و وەکو دۆ و دۆشاو(بەرنامەی نەتەوەیی و چینایەتیی کۆمەڵە!!!)، تێکەڵیان دەکات. لەهەمووی قەباحەتتر ئەوەیە کە نووسەری ئەم کتێبە، مێنتاڵیتیی و ئاستی تێگەیشتنی سیاسیی و فیکریی، لە کۆتایی شەستەکانی تەمەنیدا، بۆ مەسەلەی نەتەوەیی و نەژادیی! لەگەڵ ئەو گەنجە موراهیقانەدا جیاوازیی نییە کە لە ریفراندۆمەکەی ئەردۆغاندا، بەهۆی ئێثنۆناسیۆنالیزمی کوردیی- سونییەوە، تەسکەرە و رەگەزنامەی عێراقییان دەسوتاند؟ لەگەڵ ئەو حاکمەی لە بادینان، سەری لووتی خۆی رەش کردبوو، کەوتبووە کێوان و وڕکی ئەوەی گرتبوو تا دەوڵەتی کوردیی نەیاتە چێکردن، ئەو لە کێوان دانا بەزێت، ب□موو، جیاوازیی نییە؟ ئەمە پاش ئەو هەموو تەجرەبەیە، پاش ئەو هەموو فەشەل و مێژووە پڕ لە خیانەت و ملشکاندن و ئەستۆشکاندنەی یەکتر، پاش پێکەوەنانی ئەو هەموو بەرژەوەندیی و غەزوبەزەی ب□رh□میی شۆڕش(بۆ هەندێ سیاسیی) هەمان قەوانی بیدعەچییەکانی ریفراندۆم و دەوڵەتی لەعنەتیی نەتەوەیی، لێدەداتەوە.

لەسەر ئەم خاڵە، زیاتر دەوەستم، چونکە ئەمە مۆتیقی سەرەکیی بوو بۆ من کە بکەومە وێزەی قودسییەتی ئەم کتێبە پڕ لە درۆ و پڕ لە راستییە(هەردووکیانی تێدایە). ئەم کابرایە، ئێستا دەبووایە لەوپەڕی عەقڵانییەت و حیکمەتی سیاسییدا بووایە، بە تایبەتییش پاش سکانداڵی ریفراندۆمە تەکلیفکراوەکەی ئەردۆغان کە وەکو کارتێکی گوشار و کارتێکی بەدیل بۆ داعش، بە عەڕابەکانی ریفراندۆمیی، تەوظیف کرد. طۆفان و رەشەبایەکی پڕ لەحەماسەتی شۆڤینییانەی نەژادیی هەڵیکردبوو، زۆرینەی هەرە زۆری حیزبەکان، سیاسییەکان، کەسایەتییەکان، نووسەر و نوخبەکانیی، لە رەگەوە هەڵتەکاند، باس باسی طەڵاقوەرگرتن و طەڵاقدان بوو، باس باسی ئەوە بوو کەمتیار، چەقەڵ و رێویی دەمانخۆن، باس باسی سوتاندنی ناسنامە، رەگەزنامە و پاسپۆرتیی عێراقیی بوو، باس باسی گەڕانەوەی ویلایەتیی موصڵ، بۆ سەر تورکیای عوظمای نیۆعوثمانییە-ئەردۆغانییەکان، بوو.

ئەوە ئاساییە لە گەنجییەتیی و موراهیقییدا، رەگەزنامە عێراقییەکەی لەناو ئاگری شوانێکدا دەسوتێنێت و بە تەڵفیسەوە، شوانەکە گاڵتەی پێدەکات کە پێشمەرگایەتیی بە لووسکەی وا ناکرێت! نووسەر، بۆ ئەوەی حەماسەت و ئیرادەی سیاسیی خۆی بەیان بکات، ئەکت و نمایشی سوتاندنی رەگەزنامەکە دەکات. ئەوەیش ئاساییە کە ئەوکات لەناخیدا ئینتیمای بۆ عێراقییبوون نەبووبێت و لە هاویینی ١٩٧٠دا، وەکو بێگار رەگەزنامەی دەرکردبێت. تەنانەت، بۆ ئێستایش ئاساییە و

دەیان هەزار ئەحمەقی نەتەوەییمان هەیە، ئەم فشە نەتەوەییانە دەکەن و خۆیان بە عێراقیی نازانن، لە کاتێکدا وەکو واقیع و ستاندەردە نەودەوڵەتییەکان، جگە لە گەترەی حەماقەتی کوردایەتیی نەبێت، بە خۆشیی بێت یان بە ترشیی، هەموو کوردێکی کوردستانی عێراق، عێراقییە. هەموو ئەمانەیش، بە هۆکاری ماکیاڤیلیزمی کوردایەتیی، ئامادەن، ملی خۆیان و ماڵومنداڵی خۆیان بە پۆستوەرگرتنێک لە بەغداد، بشکێنن.

کارەسات و ریوایەتی شاعیرانەی ئەم عەلامەیەی کوردایەتیی لێرەوە دەردەکەوێت. دەکرا بیگوتایە ئەوسا لە حەفتاکاندا، رام وابووە، بەڵام بە زمانی ئێستایشەوە، هەمان کولتووری پڕ نەرجسییەتی سیاسیی و پڕ لە غوبن، جەهل و ئیستیحماری سیاسیی، لە ٢٠١٧دا، دووبارە دەکاتەوە. ئەمە لە کاتێکدایە ئەم پیاوە، موستەفید بووە لە ئەندام پارلەمانیی عێراق، سەردەمی ئەندام پارلەمانیی ئەو(گەڕان) لە بەغداد، مانگانە دەیان میلیۆن دینار(بە مەعاش، موستەحەقات و خواردنی پارەی پاسەوانە وەهمییەکانیەوە) ی وەردەگرت و ئێستایش پارەیەکی زۆر باش لە خانەنشیینیی پارلەمان، لە حکومەتی عێراقیی وەردەگرێت! لەپاڵ ئەو ئیمتیازاتانەی بەهۆی پارلمانتارییەوە دەستی کەوتووە، ژیانێکی شاهانە و هایلایقی هەیە کە ٩٥٪ی خەڵکی کوردستان، بە خەونیش ئەو ژیانە پڕ لە نازو نیعمەتەی ئەم شاعیرە نەتەوەیی-نەژادییە موجامەلەچییەیان نییە.

لەوەش وەرانتر ئەوەیە، ئایا بەهۆی ئەوەوە بوو بە ئەندام پارلمان کە گەلی کورد، رقی لە عێراقە و دەنگدەرانی گەڕان، دەنگیان پێیدا بە ئەوەی ئەو وەهمە سیاسییە موراهیقانەیەی لە حەفتاکاندا بۆی مەیسەر نەبوو، لە ٢٠٠٩ دا بیکات؟ ئایا دەنگدەرانی گەڕان، بە ئەوە دەنگیان پێ نەدا ئەم ناعەدالەتییە کۆمەڵایەتیی و گەندەڵییە زۆرەی هەیە، کەمێک فەضح بکات؟ ئەی ئێستا بۆچی، بە غوبنە سیاسیی و شاعیرانەکەیەوە دژی دروشم، پەیام و بەرنامەی حیزبەکەی خۆیشی دەوەستێتەوە؟ دەی کەواتە وەکو خۆی لە میثەدی ماکیاڤیلیزمەوە دەیگێڕێتەوە" ئەو شتانە بڵێ کە خەڵک دەیەوێ، بەڵام ئەو شتانە بکە خۆت دەتەوێ"، یان " تا ئەو کاتەی هەڵت دەست دەکەوێ، خەریکی فریودان و فێڵ و تەڵەکە بە". ئایا لە راستییدا، ئەم شاعیرەیش، لە گێڕاندا، وەکو ماکیاڤیلی Machiavelli بەرامبەر بە خەڵکی نارازیی کوردستان و خەڵکی بەگاڵەهاتوو لەدەست ئەو هەموو ناعەدالەتیی و گەندەڵییە، بە مەعاشەکەی خۆی و ژیانی خۆی، بە پارە و ئیمتیازاتی شەخصیی، هەمان شتی نەکرد و ئێستایش لەسەر ئیستیحماری(کەرکردنی)

سیاسیی خەڵکی کوردستان، بە لوغزی شاعیرانە، هەر بەردەوام نییە؟

-______________

درێژەی هەیە…

لە بەشی ئایندەدا، دێمە سەر ئەوەی چۆن کەسایەتیی سیاسیی تاڵەبانیی و نم، لەژێر لێفەی شیعرەوە، وێنە دەکات؟ چۆن تاڵەبانیی، تەواوی شۆڕشی لەدەستی خۆیدا قۆرغ کردووە و ئەوانی تر هەموویان یان غوڵامی بوونە یاخود لە باشترییین دۆخدا، نەمرودی تاڵەبانیی بوونە، بە پیاوکوشتن و دییلکوشتن، لەقەبی کاریزمایان وەرگرتووە؟

کتێبی هەموو شەوێك وەرە بۆ لام … ڕانی/ سەدیق سەعید ڕواندزی

شیعری جیهانی بەبەراورد لەگەڵا ژانرەکانی دیکەی ئەدەب وەك چیرۆك وڕۆمان، کەمتروەرگێڕدراوەتە سەرزمانی کوردی. ڕەنگە ئەمە بەشێکی پەیوەست بێت بەوەی کەوەرگێڕانی شیعربەبەراورد لەگەڵ ژانرەکانی دیکە، کارێکی قوڕستر بێت. بەوپێیەی شیعر لەوێنەی هونەری وڕیتم و شعریەت پێکهاتووە.

جیاوازلەڕۆمان وچیر□□ك کە ڕەگەزی گێڕانەوە بینای سەرەکی دەقەکە پێکدەهێنن. بێگومان گێڕانەوەش کردارێکە ئاسانتروەردەگێڕدرێت بەبەراوردلەگەڵ دالێکی شیعری، یاخود ڕەمزو وێنەیەکی هونەرییانەی شیعر. بۆیەزۆرجار دەبینین وەرگێڕانی شیعروەك هونەرێکی قوڕسی وەرگ□□ران وێنا دەکرێت.

بەوەی کەناتوانرێت ناوەڕۆکی شیعرلەڕووی هونەریی و ڕیتمی شیعرییەوە بەتایبەتیش شیعری ئازاد کەکێش وسەرواى نییە،وەکو خۆی وەربگێڕدرێت و بگەینرێتە خوێنەر. لێرەوەش دەبینین کەشیعرکەمتروەرگێڕدراوە. ئەوەشی کەوەرگێڕدراون دەقی چەندشاعیرێکی دیاریکراوە. بۆیەخوێنەری کورد دەرفەتی ئەوەی لەبەردەم نەرخساوە، کەبەئەزمـوونی شیعری دیکەی شاعیرە ناسراوەکانی دنیائاشنا

بێت.بەتایبەتیش کەخوێنەری کورد بەگشتی تەنها زمانی دایك دەزانێت وناتوانێ بەزمانی نووسراوی دەقەکان، دەقەکان بخوێنێتەوە.لێرەوەش کاتێ ئەزموونی شاعیران ونووسەرانی دنیابەزمانی کوردی دەخوێنینەوە، ڕەنگە بەرجیاوازییەکی گەورەو داهێنانێکی

جوانترلەئەزموونی شیعری شاعیرانی کورد نەکەوین. من دەزانم ڕەنگەکەسانێك سەیریان بەوبۆچوونەی من بێت. بەڵام کاتێ دەگەڕێنەوە سەردەقەکان وبەراوردی یەکتریان دەکەن، ئەوکات ئەو گومانەیان دەبێتەیەقین.کورد وەك نەتەوەیەك نەك تەنها خاك و جوگرافیاو مێژووی داگیر کراوە، بەڵکو هەوڵی لەنێوبردنی فەرهەنگەکەشی دراوە. بۆیە هەلی ئەوەی بۆنەڕەخساوە ئەدەبەکەی خۆی بەدنیا بناسێنێت.

کە(محمود دەروێش) بەجیهانی دەبێت وتا ڕادەیەك شێرکۆ بێکەس نا، لەبەرئەوەیە کەجیهان هاوسۆزی گەلی فەلەستینە، بەڵام هاوسۆزی کوردنا. دەروێش وەك شاعیرێکی بێ خاك و دەوڵەت دەبینن ولەپەراوێزی سیاسەتەوە، دەبێتە شوناسێکی جیهانی گەورە. بەڵام دەوڵەت بەکورد ڕەوانابینن، بۆیەئەزموونی شێرکۆ لەئاست ئەزموونی دەروێش شوناسێکی جیهانی وەرناگرێت. ئەگەرناخوێنەر دەتوانێ شیعرەکانیان بەراورد بکات.

کتێبی(هەموو شەوێك وەرە بۆلام) هەڵبژاردەیەکە لەشیعری جیهانی و وەرگێڕی بەتواناو دیاری کورد(ئازاد بەرزنجی) وەریگێڕاوە. ناوەڕۆکی ئەم کتێبە کۆکراوەی بژاردەی شیعری جیهانییە لەنەتەوە جیاوازەکانی دنیا. کتێبەکەچەندان دەقی شیعری جیهانی لەشیعری نەتەوەکانی عەرەب وفارس وفەڕەنسی وئەمریکی وڕوسی هی شاعیرانی وەك:(لۆرکا□□□ □□□□□واڵت ویتمان□□□□ □□□□□□□□□□محمد ماغوت_ ئەحمەدی شاملۆ_ بەدرشاکرسەیاب□□□□□□□□□□ □□پۆل ئێلوار)و چەند شاعیرێکی دیکەش لەخۆدەگرێت. هەریەك لەوشاعیرانە، چەند نموونەیەك لەشیعرەکانییان بەزمانێکی کوردییانەی جوان وسادە، بێ گرێوگۆڵ وەرگێڕدراون.

خوێنەرکاتێ ئەوشیعرانە دەخوێنێتەوە، واهەست دەکات دەقەکان بەزمانی ڕەسەنی خۆیان دەخوێنێتەوە. وەرگێڕی شیعرەکان هەوڵیداوە مۆرکی دەقەکان وشیعریەت وچێژ و ڕیتمی دەقەکان، لەکاتی وەرگێڕاندا بەزمانێکی کوردییانە بگەیەنێتە خوێنەری کورد وتیاشیدا سەرکەوتووبووە.

شیعرەکان بەگشتی بژاردەی شیعری جوان وسەرنج ڕاکێشن. لەزماندا سادەن، لەناوەڕۆك و دەربڕیندا شیعری ساکارن، بەڵام وێنەی شیعرییانەی جوانییان تێدایە. خوێنەوەی ئەم کۆمەڵە شیعرە کەپێشتریش چەندان دەقی شیعری دیکەی وەرگێڕدراوم بەزمانی کوردی هی هەمان وەرگێڕخوێندبوونەوە، بۆمن جێگەی بایەخ و سەرنج بوو وەك خوێنەرێکی شیعروئەدەب دۆستێك.

لەدووڕوانگەوە، ئەم شیعرانە بۆمن جێگەی هەڵوەستەن. یەکەمییان: وەك خوێنەرێك ئاشنای شیعری شاعیرە ناسراوەکانی دنیا کەپێشتر نەمتوانیوە بەزمانی خۆیان شیعرەکانییان بخوێنمەوە دەبم، دووەمیشیان: بۆ ئەوەی ئەزموونی شیعری جیهانی وشیعری کوردی وشاعیرانی کوردوجیهان بەراوردبە یەکتری بکەم. من کاتێ ئەوکۆمەڵە شیعرەم خوێندەوە، گەرچی بژاردەی شیعری جوانن، بەڵام وەك خوێنەرێك درکیشم بەوەکردکە شاعیرانی دنیا ئەوانەی لەئاستی جیهاندا شوناسێکی جیهانییان وەرگرتووە،شیعرەکانییان لەشیعری شاعیرانی کوردجوانتروهونەریترو بگرە پڕماناتریش نییە.

ڕەنگە کەسانێك ئەو بۆچوونەی منیان بەلاوە سەیر بێت،بەڵام دەتوانن شیعرەکان بخوێننەوەو بەراوردی یەکتریان بکەن.ئەگەرکوردوەك نەتەوەیەك ژێردەستەوچەوساوە نەبووایە، خاوەنی دەوڵەتی خۆی بووایە، ئەوابێگومانم شیعری شاعیرانی کوردیش لەئاستی شیعری شاعیرانی دنیا دەبوو. بەڵام مرۆڤ کە خاك و نەتەوەی داگیرکرابێت، ئەوا فەرهەنگ و کلتووریشی لەنێودەبرێت.

یاخود ڕووبەڕووی سڕینەوەو توانەوەلەفەرهەنگی نەتەوەی سەردەست دەبێتەوە. وەك ئەوەی هەندێك جارزمانی کوردی بەلقێکی زمانی فارسی دەزانن. لەشیعری شاعیرانی کورد، هەزاران دەربڕین و وێنەی هونەری شیعرییانەی جوان هەیە، کەزۆر لە شیعری شاعیرانی دنیا بەچێژترو سەرنج ڕاکێشترن.وەلێ چونکە شیعری کوردی وەرنەگێڕدراوەتە سەرزمانی بیانی، یاخود شیعری بیانیمان بەزمانی کوردی نەخوێندۆتەوە، ئیدی واهەست دەکەین شاعیرانی دنیا لەشاعیرانی کورد داهێنەرترن. ئەمەڕەنگە بۆئەزموونی شاعیرانی نەتەوەیەکی دیاریکراویش وەها بێت.

بۆنموونە هەرلەو کۆمەڵە شیعرەدا، چەندان شیعری شاعیری جواننووسی فارس(بێژەن جەلالی) تێدایە. خوێنەرکاتێ ئەوشیعرانە دەخوێنێتەوە، سەرسام دەبێت لە تواناوئەزموونی شیعری ئەوشاعیرە. ئەوکات تێدەگات کەتەنها سوهراپ وفروخ لەئەدەبی فارسیدا نین کەدەیان ساڵە بەشێکی زۆر لەوەرگێڕەکانی کورد دەیانەوێت واپیشانی بدەن ولەخوێنەری

بگەیەنن کەفارس تەنها ئەو دوو شاعیرەی هەیە.

بەپێچەوانەوە، دەشێ شاعیری بەتوانای دیکەش هەبن، کەلەبەرئەوەی شیعرەکانیان وەرنەگێڕدراوەتە سەرزمانی کوردی، ئیدی گومناوو نەناسراون.ئەمە لەلایەك لەلایەکی دیکەوە ئەرکی وەرگێڕەکانی کوردە کەچەند هەوڵییانداوە دەقی نووسەرانی دنیا بەخوێنەری کوردبناسێنن، ئەوەندەش هەوڵی وەرگێڕانی بەرهەمی نووسەرانی کورد لەشیعرو چیڕۆك وڕۆمان بدەن.بۆ ئەوەی خوێنەرانی دنیاش بزانن کەکوردیش چەندان شاعیری بەتواناوجواننوسی هەیە کەهیچیان لەشاعیرە ناودارەکانی دنیاکەمترنییە، وەلێ بەداخەوە ئێمە باجی بۆ دەوڵەتی و بێ نیشتمانی دەدەین. لەکۆتاییدا دەست خۆشانە لە(ئازاد بەرزنجی) دەکەم. هیوادارم یەردەوام بێت لە وەگێڕانی ئەزموونی نووسەرانی دنیا بۆ سەر زمانی کوردی و بە پێچەوانەوەش.

ڕانی/ سەدیق سەعید ڕواندزی

---

*پەراوێز:_
ناوی کتێب(هەمووشەوێك وەرە بۆلام)/بابەت/ هەڵبژاردە لەشیعری جیهانی/ وەرگێڕانی(ئازادبەرزنجی)/بڵاوکراوەی دەزگای سەردەم ..2018

بێشکچی نووسەرێکی ئازادیخواز … ڕیاز حاجی

بێشکچی دەڵێت :بۆ ئەوەی کورد ببێ بە خاوەنی خۆی پێویستە دوو کاری گرنگ ئەنجام بدات
یەکەم خاڵە ئاوازەکانی ڕابردووی خۆی بزانێت و هەڵیان بسەنگێنێت،
دووەم یەکێتی نەتەوەی هەبێت و کاری بۆ بکەن.

…ئیسماعیل بێشکچی نووسەری ناوداری تورک خەڵکی (چروم)ە خاوەنی ٤٠ کتێب و دەیان وتار
و لێکۆڵینەوەی سیاسییە، زیندانچێشتووە لەسەر داکۆکی لە پرسی کورد،

بەشکچی وەک نووسەرێکی ئازادیخواز کە هەمیشە دژی داگیرکاری و بە کۆیلەکردنی مرۆڤ لە هەر گۆشە و سوچێکی دونیا
دا بەت، بە جۆرێک دەربارەی کورد دەنوسێ وەک ئەوەی ماوەیەک لە پێستی نەتەوەکەی خۆی هاتبێتە دەرو بوبێتە کورد و هەموو ئەو ئازار و مەینەتیانەی چێشتبێت کە خۆمان_ وەک کورد هەندێ لە ئاستیدا خۆش دەبووین دەشێ هەستی پێ نەکەین، بەشکچی لە غەفڵەتێکی ترسناک و خەونێکی قوڵ بێدارمان دەکاتەوەو ئاوێنەیەکمان دەداتە دەست و بێدارمان دەکاتەوە.

بەشکچی جیاوازی لە نێوان دوو جۆر کۆلۆنیالیزمدا دەکات یەکێکیان زادەی هەڵپەی وڵاتە پیشەسازیە سەرمایەدارەکانە لەپێناو دۆزینەوەی بازاڕی نوێ بۆ کاڵا بازرگانی و بەرهەمە پیشەسازیەکانیان و دەستگەیشتنیان بە سەرچاوەکانی وزەو مادە خامەکان لە جیهاندا، ئەم جۆرە کۆلۆنیالیزمە دوو قۆناغی سەرەکی پیادە دەکات،
یەکەمیان داگیرکاری ڕاستەوخۆ لە ڕێگای سوپاوە،

دووەمیان داگیرکاری ناڕاستەوخۆ لەڕێگای پاشەکشە و بوژاندنەوەی ئیکۆنۆمی وڵاتە کۆلۆنیەکان تاوەکو مادە خامەکانیان بە نرخێکی کەم لێ بکڕن و سەرچاوە پیشەسازیەکانی بە نرخێکی گران پێ بفرۆشن، ئەو مامەڵەیەی کە ئەمریکاو خورئاوا بە گشتی لەگەڵ وڵاتە پەست کۆلۆنیەکانی دونیایی خۆرهەڵات ئەنجامی دەدەن لە دیدی بەشکچی هەرچەندە مەبەستی ئەم جۆرە کۆلۆنیالیزمە هەڵپەو قازانجی ئابووریە بە پلەی یەکەم، بەڵام دیوێکی پۆزەتیفیشی هەیە کە بریتیە لە گەشەی ئابووری وڵاتە کۆلۆنیاڵەکان وکرانەوەیان بەسەر جیهانی دەرەوەدا، بەڵام جۆری دووەمی کۆلۆنیالیزم کە ترسناکترین و بەدترین جۆری کۆلۆنیالیزمە کەبریتین لەو داگیرکاریەی کە لەپێناو خودی ئەو داگیرکاری و سڕینەوەی کولتوریدایە، خاوەنی هیچ غایەتێکی ئابووری، بازرگانی، پیشەسازی نییە جگە لە غایەتی بە کۆیلکردنی بەرامبەر و تێکشکاندنی سەروەری مرۆیی و کولتووری و نەتەوەیی، بە دەربڕینێکی تر لایەنی کۆلۆنیالیست هەرگیز هەوڵ نادات ئابووری وڵاتە داگیرکراوەکان ببوژێنێتەوە بەڵکو کار بۆ داتەپاندنی زیاتری باری ئابووری و شارستانیان دەکا تاکو نەیانپەرژێتە سەر بیرکردنەوە لە ناسنامەو حەقیقەتی خۆیان و لەتاو هەژاری نۆکەرایەتی قبوڵ بکەن و لەبری شەڕی داگیرکەر شەڕی یەکتر بکەن، بەشکچی سیاسەتی ئەم جۆرە کۆلۆنیالیزمە ناودەنێ سیاسەتی"پەرتکە زاڵبە" واتە پەرتیان بکە ئیدی بە ئاسانی بەسەریاندا زاڵ دەبیت، چونکە بە مانەوەی سەروەری لایەنی داگیرکەر

دەبێ کۆیلە بەندەستەکان هەست بە ناسنامەی هاوبەشی خۆیان نەکەن و هەمیشە سەرقاڵی بوغز گێڕینەوە و شەڕی یەکتر بن، ئەو سیاسەتەی بە شێوەیەکی جەهەنەمی لە دژی کورد لە هەموو پارچەکانی کوردستان پێڕەو کراوە.

بێشکچی دەڵێت: بۆ ئەوەی کورد ببێ بە خاوەنی خۆی پێویستە دوو کاری گرنگ ئەنجام بدات
یەکەم خاڵە ڕاوازەکانی ڕابردووی خۆی بزانێت و هەڵیان بسەنگێت، دووەم یەکێتی نەتەوەی هەبێت و کاری بۆ بکەن. بێشکچی لە ساڵی ١٩٩٦ لە ئەستەنبۆڵ کتێبی "کوردستان کۆڵۆنییەکی نێودەوڵەتییە" بڵاوکردەوە، بێشکچی کەسێکی دەروەستە (مەتەزم) بە میتۆدی لێکۆڵینەوەی زانستی و پشتگیری لە کێشەی گەلان و نەتەوە چەوساوەکان دەکات، ئیسماعیل بێشکچی چەندین ساڵ پێش ئێستا نوسیوێتی: کاتێک گەیشتمە باشوری ڕۆژهەڵاتی تورکیا بەچاوی خۆم میلەتێکم بینی لە ڕووی زمان و مێژوو نەریتەوە لە ئەمەی تورک جیاوازە، ئەم میلەتە بە خۆیان ناڵێن (تورکی چیا) هەروەک تورک پێیان دەڵێن، بەڵکو بەخۆیان دەڵێن ئەمەی "کورد" لە حەقیقە کۆنکرێتیەکانی مێژووی کۆن و نوێ و هاوچەرخی کوردستان حەقیقەتێک بەرجەستە دەبێت ئەویش کورد بە دەوڵەتە دراوسێکان و خەڵکانی تر مەکەچ ناکات، هەروەها
لە هەمان کاتیشدا نەیتوانیوە سەربەخۆی سیاسی بەدەست بهێنێ و دەوڵەتێکی سەربەخۆ دروست بکات، بەڵکو تاکە نەتەوەیە ژمارەی دانیشتوانی لە (٣٠) ملیۆن کەس زیاتر دەبێت بەڵام قەوارەیەکی سیاسی نیە (٣٠ ملیۆن کەس بەپێی خەمڵاندنەکانی سالی ١٩٩٦).

ئیسماعیل بێشکچی ئەم لایەنە بابەتیانە شی دەکاتەوە ودەست دەخاتە سەر ڕایەنی لاواز و پارچە پارچەبوون و پێکهاتەی چینایەتی و ڕەفتاری کارێزما سیاسی و ئاینییەکانی کۆمەڵگای کوردەواری و تیشک دەخاتە سەر ئەو فاکتەرە دەرەکی و ناوەکیانەی پەیوەندیان بە تراژیدیایی ئەم میلەتە کەڵەوە هەیە و چارەسەرکردنی کێشە درێژ خایەنەکانیش دەستنیشان دەکات، کوردستان دەکەوێتە ناوجەرگەی ڕۆژهەڵاتی نزیکەوە ئەمەش مانایەکی گرنگی هەیە کاتێک میلەتێک لەناو جەرگەی ڕۆژهەڵاتی نزیک پەرتەوازەو دابەشدەکرێ یەکێک لە هۆکارە سەرەکیەکانی دەگەڕێتەوە بۆ سەرچاوەی نەوتی کوردستان بەپێی ئەو سیاسەتەی دژ بەکورد بەکار دەهێنن ناسنامەی کورد لەناوبەن لەم حاڵەتە پێویستە قەڵاچۆ بکرێن و کۆتایی بە بوونیان بهێنرێ واتە هەموو شێوازێک ئەگرنەبەر بەئەوەی ئەو کەسانەی خەبات لەپێناو

داواکاریەکان و مافەکانی کورد دەکەن پاکتاوی جەستەیی بکرێن.

مافەکانی مرۆڤ و کورد لەتورکیا کورد بە مەرجێک چێژ لە ئازادییە گشتییەکان و یەکسانی وەردەگرێت کە نکۆڵی لە ناسنامەی نەتەوەی خۆی بکات لەبەر ئەوەی لەتورکیا پڕەنسیبی یەکسانی کە پڕەنسیبێکی بنەڕەتی و دیموکراسی و مافەکانی مرۆڤ و ئازادی و مافی ئابووری و کۆمەڵایەتییە لەسەر کورد پیادە ناکرێت ئەگەر نکۆڵی لەناسنامەی کوردایەتی خۆی نەکات، بێگومان ڕەنگە بەزۆر ئەم کردارە ئەنجام بدرێت.
بێشکچی دەڵێت: ئێران کوردستانێکی هەیە
تورکیا کوردستانێکی هەیە، سوریا کوردستانێکی هەیە عێراق کوردستانێکی هەیە،
کەچی کوردەکان بەخۆیان کوردستانێکیان نییە.

ئیکۆنۆمیست دەنووسێت: سۆسیالیزم وەڵام نییە بۆ ئەم بار و ڕەوشەی سەرمایەداری ئێستامان!!!

سالار حەمەسەعید

لە ١٤ی شوباتدا گۆڤاری ئیکۆنۆمیست لە بەرگریکردن لە سەرمایەداری و داکۆکیکردن لە چینی دارا و سەردەستی ئەم سیستەمە پڕ لە قەیران و کێشەیە هاتەتە دەنگ و دەڵێ ئەم چەپەی سەریهەڵداوە بەتایبەتی لە ئەمریکا چارەسەر نییە و وەڵامدەرەوەی ئەو گێژاوە نییە کە سەرمایەداری تیا نقووم بووە و سەرهەڵدانی تێڕوانینەکانی باڵی چەپ وەڵام نییە بۆ کێشەکانی سەرمایەداری ئەمڕۆ. کە دەگونجێ ئەوەی نووسەری ئەم وتارە نووسیویەتی سەبارەت بەو چەپە ڕاست بێت و هیچی لەبارا نەبێت بەڵام مەسەلەکە لەوەدا نییە. مەسەلەکە دیفاع و داکۆکیکردنە لە کاپیتاڵیزم و هەوڵی پاریزگاریکردن لەو سیستەمەیە

کە هەر بەقسەی خۆشیان لە قەیرانێکی قووڵ دایە و بەپێی ڕاپۆرت و ئامارە رەسمییەکانی خۆیان هەر ئێستا لە ریسیشن دایە واتە لە رکودێکی ئابووری قووڵ دایە.

ڕاستە بەو چەپە لەرزۆک و لاوازەی ئەمریکا و لەیبەرەی بەریتانیا ئەم سیستەمە سەرنگووم ناکرێ. سەرنگوومکردنی دەسەڵاتی بۆرژوازی وەک لینن دەڵێ " وەک چینێکی تایبەت تەنها بە پرۆلیتاریا ئەنجام دەدرێ بەهۆی بارودۆخی ئابووری وجودی ئەم چینە ئامادەیە بۆ ئەم کارە و دەرفەت و توانای ئەنجامدانی ئەم کارەی پێدراوە".
وەڵام بە ئیکۆنۆمیست کە دەڵێ سۆسیالیزم وەڵام نیە بەم بار و ڕەوشەی سەرمایەداری دەبێ بوترێ بە فێرکردن و وشیارکردنەوەی حزبی کرێکاران بە مارکسیزم دەکرێ پێشەنگی پرۆلیتاریا پەروەردە بکرێ کە دەتوانن دەسەڵات بگرنە دەست و تەواوی خەڵک بەرەو سۆسیالیزم بەرن.

لەوەڵام بە سۆسیالیزم بۆچی چارەسەرە نەک کێشە، لینن دەڵێ: " ئەمە دەڵێین، ئامانجمان بەدیهێنانی سیستەمێکی سۆسیالیستییە لە کۆمەڵگادا کە لەڕێگەی لەناوبردنی دابەشکردنی مرۆڤەکان بە چینەکان، وە لەناوبردنی هەموو جۆرە چەوساندنەوەیەکی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە یا وڵاتێک (خەڵکانێک) لەلایەن وڵاتێکی (خەڵکانێکی) ترەوە، کە بەشێوەیەکی حەتمی ئەگەری ڕوودانی شەڕ و جەنگ ناهێڵێ". ئەوەی کە کاپیتاڵیزم بەرەو سۆسیالیزم دەڕوات شتێکی حەتمی یە و هەروەک لینن دەڵێ: "هەموو وڵاتان دەگەن بە سۆسیالیزم، ئەمە حەتمییە. بەڵام هەموویان بەهەمان شێواز و ڕێگە پێی ناگەن".

گۆڤارەکە دەڵێ وا پێدەچوو کە کێبەڕکێ و ناکۆکیە ئایدیۆلۆژیەکانی سەدەی ٢٠ کۆتایی پێ هاتبێ بە داڕمانی یەکیەتی سۆڤیەت لە ١٩٩١.
بەپێی نووسەری ئەم وتارە کاپیتاڵیزم سەرکەوتنی بەدەستهێنا و سۆسیالیزم یش بووە جێگەی گاڵتەجاڕی و نموونەی تێکشکان ودۆڕان و سەرکوتی سیاسی. کەواتە ئەگەر وایە کە سۆسیالیزم کۆتایی پێهاتووە و بووەتە گاڵتەجاری، کەواتە ئەم دووبارە ڕووکردنە سۆسیالیزم بۆچی؟ وە بۆچی کاپیتاڵیزم وەک سیستەم و بۆرژوازی وەک چینی فەرمانڕەوا و میدیای بۆرژوازی وا نیگەران کردووە؟ گۆڤارەکە بەناچاری و لە غەم و پەرۆشی بۆ سەرمایەداری دەڵێ: ئێستا پاش ٣٠ ساڵ تازە سۆسیالیزم وەک مۆدی رۆژ دێتەوە پێشەوە و خۆی نمایان دەکات. وەک گاڵتەپێکردن بەو کەسانە و ئەو ڕەوتانەی کە ئەم رێبازە دەگرنە بەر و پرسیاریان لیدەکەن کە بۆچی دەگەڕێنەوە بۆ ڕێبازێک کە تاقیکراوەتەوە و سەرکەوتوو نەبووە. دڵنیام ئەگەر ئەو ڕێبازە بەو شێوەیە بێت کە ئیکۆنۆمیست باسی دەکات بەم ئاکامە نەدەگەیشتن

کە پێی گەیشتووین ئ□و□یش روو هێنانەوەیە بەرەو مارکسیزم و سۆسیالیزم.

ئایا نووسەری ئەم گ□قارە پرسیاری لەخۆی نەکردوە کە بۆچی سۆسیالیزم پاش ئابڕووچوونی ئاوا کەباسی دەکات ڕووی تێدەکەنەوە؟ بەڕای من وەڵامیان لایە و دەزانن هەوەک مارکس لە بەرگی سێیەمی کاپیتال□ دا دەیگووت: ڕێگری ڕاستەقینەی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری، سەرمایە خۆیەتی". ئەوان ئاشنان بە کاپیتال□ی مارکس و لە سیستەمەکەی خۆشیان تێدەگەن کە سەرمایە ڕەگ و ڕیشەی کێشەکانە بەڵام هەر داکۆکی لێدەکەن چونکە چارەیەکیان نیە جگە لە بەرگریکردن لێی. ئەلێکسێندرا ئۆکاسیۆ کۆرتیز کە تازە ه□□ب□ژ□ردراوە بوتە ئەندامی کۆنگریسی ئەمریکی و بە سۆسیال دیمۆکراتێک خۆی دەناس□□ن□ و بۆتە حەماس و ش□و شەوق بۆ کاندیدەکانی حزبی دیموکرات بۆ سال□ی ٢٠٢٠ کە بەرەو چەپ گۆڕاون. هەروەها ئەم ڕەوتە بەریتانیاشی گرتۆتەوە ل□ بەر ئەوەی، جێرمی کۆربنی وەک سەرۆکێکی توندڕەوی حزبی لەیبەر دەناسرێ لای بال□ی کۆنسێرڤەتیڤی بۆرژوایی وە ترسی ئەوەیان لێنیشتووە کە ئەگەری ئەوە هەیە کلیلی ژمارە ١٠ داونینگ ستریت بەدەست بێنێ. سۆسیالیزم بە تەوژم دەگەڕێتەوە ل□ بەر ئەوەی ڕەخنەیەکی توندی هەیە لەم سیستەمە و ڕەخنەگر□ ل□□

تەواوی سیستەمەکە، ل□ بەرامبەر ئەو شکستەی لە سیستەمی سەرمایەداریدا لە کۆمەڵگای رۆژئاوادا ڕوو دەدات. نووسەری ئیکۆنۆمیست دان بەوەدا دەنێ کە ئەمە لەکاتێکدا سیاسەتمەدارە ڕاست ڕەوەکان شەڕی ئایدیۆلۆژیان دۆڕاندوە وە پاشەکشەیان کردوە و بەرەو شوڤینیزم مل دەنێن و غەریبی رابردوو دەکەن. چەپ سەرزەنشت دەکات بەوەی کە ڕەخنەکانیان چەقیان بەستوە لە سەر نایەکسانی لە کۆمەڵگادا و ژینگە وە دەسەڵاتدان بە هاوڵاتی لە جیاتی نوخبە. هەروەها دانی پیادەنێن کە چەپ لەهەندێ لایەنەوە ڕاست دەکەن بەڵام " ڕەشبینیان بەرامبەر بە جیهانی مۆدێرن زۆر زێدە ڕەوی تیاکراوە". هەروەها دەڵێن: "سیاسەتەکانیان سادەیی و پێ نەگەیشتوویی پێوەدیارە لە مەسەلەی بودجە و بازرگانی و بەڕێوەبردن دا". بەڵام راستیەکە ئەوەیە کە سەرمایە و گەشەسەندن و بەرین بوونەوەی واپێدەچیت خال□ی سەرەتا وک ۆتایی بێت، ل□ بەر ئەوەی پاڵنەر و مەبەست لە بەرهەمهینان لە سیستەمی کاپیتال□یزم دا تەنها سەرمایەیە و نەک بەپێچەوانەوە واتە ئامانج لە بەرهەمهێنانی سەرمایەداری پڕکردنەوەو دابینکردنی پێداویستیەکانی کرێکاران و تەواوی خەڵک

نیە، بەڵکو تەنها سەرمایەیە واتە قازانج. کە ئەمە بەپێچەوانەی سۆسیالیزمە کە ئامانج تیایدا سەرمایە نیە.

شوباتی ٢٠١٩

لە ١٤ی شوباتدا گۆڤاری ئیکۆنۆمیست لە بەرگریکردن لە سەرمایەداری و داکۆکیکردن لە چینی دارا و سەردەستی ئەم سیستەمە پڕ لە قەیران و کێشەیە هاتەتە دەنگ و دەڵێ ئەم چەپەی سەریهەڵداوە بەتایبەتی لە ئەمریکا چارەسەر نیە و وەڵامدەرەوەی ئەو گێژاوە نیە کە سەرمایەداری تیا نقووم بووە و سەرهەڵدانی تێڕوانینەکانی باڵی چەپ وەڵام نیە بۆ کێشەکانی سەرمایەداری ئەمڕۆ. کە دەگونجێ ئەوەی نووسەری ئەم وتارە نووسیویەتی سەبارەت بەو چەپە ڕاست بێت و هیچی لەبارا نەبێت بەڵام مەسەلەکە لەوەدا نیە. مەسەلەکە دیفاع و داکۆکیکردنە لە کاپیتالیزم و هەوڵی پاریزگاریکردن لەو سیستەمەیە کە هەر بەقسەی خۆشیان لە قەیرانێکی قووڵ دایە و بەپێی راپۆرت و ئامارە رەسمیەکانی خۆیان هەر ئێستا لە ریسیشن دایە واتە لە رکودێکی ئابووری قووڵ دایە. ڕاستە بەو چەپە لەرزۆک و لاوازەی ئەمریکا و لەیبەرەی بەریتانیا ئەم سیستەمە سەرنگووم ناکرێ. سەرنگوومکردنی دەسەڵاتی بۆرژوازی وەک لینین دەڵێ " وەک چینێکی تایبەت تەنها بە پرۆلیتاریا ئەنجام دەدرێ بەهۆی بارودۆخی ئابووری وجوودی ئەم چینە ئامادەیە بۆ ئەم کارە و دەرفەت و توانای ئەنجامدانی ئەم کارەی پێدراوە".
وەڵام بە ئیکۆنۆمیست کە دەڵێ سۆسیالیزم وەڵام نیە بەم بار و ڕەوشەی سەرمایەداری دەبێ بوترێ بە فێرکردن و وشیارکردنەوەی حزبی کرێکاران بە مارکسیزم دەکرێ پێشەنگی پرۆلیتاریا پەروەردە بکرێ کە دەتوانن دەسەڵات بگرنە دەست و تەواوی خەڵک بەرەو سۆسیالیزم بەرن.
لەوەڵام بە سۆسیالیزم بۆچی چارەسەرە نەک کێشە، لینین دەڵێ: " ئێمە دەڵێین، ئامانجمان بەدیهێنانی سیستەمێکی سۆسیالیستییە لە کۆمەڵگادا کە لەڕێگەی لەناوبردنی دابەشکردنی مرۆڤەکان بۆ چینەکان، وە لەناوبردنی هەموو جۆرە چەوساندنەوەیەکی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە یا وڵاتێک (خەڵکانێک) لەلایەن وڵاتێکی (خەڵکانێکی) ترەوە، کە بەشێوەیەکی حەتمی ئەگەری ڕوودانی شەڕ و جەنگ ناهێڵێ". ئەوەی کە کاپیتالیزم بەرەو سۆسیالیزم دەڕوات شتێکی حەتمی یە و هەروەک لینین دەڵێ: "هەموو وڵاتان دەگەن بە سۆسیالیزم، ئەمە حەتمییە. بەڵام هەموویان بەهەمان شێواز و ڕێگە پێی ناگەن". گۆڤارەکە دەڵێ وا پێدەچوو کە کێبەڕکێ و ناکۆکیە ئایدیۆلۆژیەکانی سەدەی ٢٠ کۆتایی پێ هاتبێ بە داڕمانی یەکێتی سۆڤیەت لە ١٩٩١. بەپێی

نووسەری ئەم وتارە کاپیتالیزم سەرکەوتنی بەدەستهێنا و سۆسیالیزم یش بووە جێگەی گاڵتەجاڕی و نموونەی تێکشکان ودۆڕان و سەرکوتی سیاسی. کەواتە ئەگەر وایە کە سۆسیالیزم کۆتایی پێهاتووە و بووەتە گاڵتەجاڕی، کەواتە ئەم دووبارە ڕووکردنە سۆسیالیزم بۆچی؟ وە بۆچی کاپیتالیزم وەک سیستەم و بۆرژوازی وەک چینی فەرمانڕەوا و میدیای بۆرژوازی وا نیگەران کردووە؟ گۆڤارەکە بەناچاری و لە غەم و پەرۆشی بە سەرمایەداری دەڵێ: ئێستا پاش ٣٠ ساڵ تازە سۆسیالیزم وەک مۆدی رۆژ دێتەوە پێشەوە و خۆی نمایان دەکات. وەک گاڵتە پێکردن بەو کەسانە و ئەو ڕەوتانەی کە ئەم رێبازە دەگرنە بەر و پرسیاریان لێدەکەن کە بۆچی دەگەڕێنەوە بۆ ڕیبازێک کە تاقیکراوەتەوە و سەرکەوتوو نەبووە. دڵنیام ئەگەر ئەو ڕێبازە بەو شێوەیە بێت کە ئیکۆنۆمیست باسی دەکات بەم ئاکامە نەدەگەیشتن کە پێی گەیشتووین ئەویش روو هێنانەوەیە بەرەو مارکسیزم و سۆسیالیزم. ئایا نووسەری ئەم گۆڤارە پرسیاری لەخۆی نەکردوە کە بۆچی سۆسیالیزم پاش ئابڕووچوونی ئاوا کەباسی دەکات ڕووی تێدەکەنەوە؟ بەڕای من وەڵامیان لایە و دەزانن هەوەک مارکس لە بەرگی سێیەمی کاپیتاڵ دا دەیگووت: ڕێگری ڕاستەقینەی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری، سەرمایە خۆیەتی". ئەوان ئاشنان بە کاپیتاڵی مارکس و لە سیستەمەکەی خۆشیان تێدەگەن کە سەرمایە ڕەگ و ڕیشەی کێشەکانە بەڵام هەر داکۆکی لێدەکەن چونکە چارەیەکیان نیە جگە لە بەرگریکردن لێی. ئەلێکسەندرا ئۆکاسیۆ کۆرتیز کە تازە هەڵبژێردراوە بوتە ئەندامی کۆنگریسی ئەمریکی و بە سۆسیال دیمۆکراتێک خۆی دەناسێنێ و بەتە حەماس و شەڕو شەوق بە کاندیدەکانی حزبی دیموکرات بۆ ساڵی ٢٠٢٠ کە بەرەو چەپ گەڕاون. هەروەها ئەم ڕەوتە بەریتانیاشی گرتەتەوە لە بەرئەوەی، جێرمی کۆربنی وەک سەرۆکێکی توندڕەوی حزبی لەیبەر دەناسرێ لای باڵی کۆنسەرڤەتیڤی بۆرژوایی وە ترسی ئەوەیان لێنیشتووە کە ئەگەری ئەوە هەیە کلیلی ژمارە ١٠ داونینگ ستریت بەدەست بێنێ. سۆسیالیزم بە تەوژم دەگەڕێتەوە لەبەرئەوەی ڕەخنەیەکی توندی هەیە لەم سیستەمە و ڕەخنەگرە لە تەواوی سیستەمەکە، لە بەرامبەر ئەو شکستەی لە سیستەمی سەرمایەداریدا لە کۆمەڵگای رۆژئاوادا ڕوو دەدات. نووسەری ئیکۆنۆمیست دان بەوەدا دەنێ کە ئەمە لەکاتێکدا سیاسەتمەدارە ڕاستڕەوەکان شەڕی ئایدیۆلۆژیان دۆڕاندوە وە پاشەکشەیان کردوە و بەرەو شوڤینیزم مل دەنێن و غەریبی رابردوو دەکەن. چەپ سەرزەنشت دەکات بەوەی کە ڕەخنەکانیان چەقیان بەستوە لە سەر نایەکسانی لە کۆمەڵگادا و ژینگە وە دەسەڵاتدان بە هاوڵاتی لە جیاتی نوخبە. هەروەها دانی پیادەنێن کە چەپ لەهەندێ لایەنەوە ڕاست دەکەن بەڵام "ڕەشبینیان

بەرامبەر بە جیهانی مۆدێرن زۆر زێدە ڕەوی تیاکراوە". هەروەها دەڵێن: "سیاسەتەکانیان سادەیی و پێ نەگەیشتوویی پێوەدیارە لە مەسەلەی بودجە و بازرگانی و بەڕێوەبردن دا". بەڵام راستیەکە ئەوەیە کە سەرمایە و گەشەسەندن و بەرین بوونەوەی واپێدەچیت خاڵی سەرەتا وک ۆتایی بێت، ل□ بەرئەوەی پاڵنەر و مەبەست لە بەرهەمهینان لە سیستەمی کاپیتاڵیزم دا تەنها سەرمایەیە و نەک بەپێچەوانەوە واتە ئامانج لە بەرهەمهێنانی سەرمایەداری پڕکردنەوەو دابینکردنی پێداویستیەکانی کرێکاران و تەواوی خ□□□ک نیە، بەڵکو تەنها سەرمایەیە واتە قازانج. کە ئەمە بەپێچەوانەی سۆسیالیزمە کە ئامانج تیایدا سەرمایە نیە.

شوباتی ٢٠١٩

موسڵمانەکانی ڕوسیا و شۆڕشی سۆشالیستی ئۆکتۆبەر!

نەیارەکانی شۆڕشی سۆشیالیستی ئۆکتۆبەر و ئازادی ویەکسانی وکۆمۆنیزم هەمیشە لە هەوڵی ئەوەدان بە پڕوپاگەندەی ناڕاست ونەسەلێمنراو خەڵکی ستەملکراو فریو بدەن وژەهر خواردیان بکەن بە بیری چەوت وناواقعی، یەك لە و پڕوپاگەندانەیان ئەوەیە کە دەڵێن : کۆمۆنیستەکان ئەگەر دەسەڵاتیان هەبێ موسڵمانەکان لە ناو دەبەن چونکە ئەوان دیکتاتۆری پرولیاتاریا دادەمەزرنن .من لێرەدا دەمەوئ پێچەوانەی ئەم پروپاگەندانە بە بەڵگەوە نیشان بدەم .

پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەر ئیسلامەکانی روسیا لە ژێر زەبرو زەنگێکی زۆردا بوون زۆریان لێ دەکوژراو زیندانی دەکراو مزگەوتەکانیان دادەخرا وقورئان و ئاسەوارو کتێبە دینیەکان بە تاڵان دەبران وتەنانەت کاتێك ئیسلامەکانی قەوقاز بڕیاریاندا بەشدار ی شەڕی جیهانی یەکەم نەکەن ڕژێمی قەیسەر ٨٣٠٠٠کەسی لێ کوشتن . بەڵام بزانین مامەڵەی لینین وبەلشەفیەکان چۆن بوو لە کاتی شۆڕش ودوای شۆڕش :

لە مانگی ئاياری ١٩١٧ موسڵمانەکانی سەرتاسەری روسیا یەکەم کۆنگرەی خۆیان لە مۆسکۆ ئەنجامدا ١٠٠٠ موسڵمان بەشداری تێدا کرد لەوانە ٢٠٠ کەسیان ژن بوون جگەلە باسەکان کۆنگرە چەند بڕیاڕێکی پەسەند کرد لەوانە : سەعاتی کارکردن دەبێ ٨ سەعات بێ لە ڕۆژێکدا

، خاوەندارێتی زەوی وزار دەبێ هەڵوەشێتەوە ودەست بگیرێت بە سەر مولکە گەورەکاندابە بۆ بەرابەر، یەکسانی لە نێوان ژن وپیاودا لە تەواوی مافە کانیاندادابین بکرێ ،فرە ژنی قەدەغە بکرێت ، حیجابی زۆرە ملێ قەدەغە بکرێت ،وە سەرجەم ئەو کێت وبەندانە ی لە سەر ژنان هەیە لە ووڵاتانی تر ی ئیسلامیدا نابێ لێرە بمێنن .
لە ٢٥ ی دیسەمبەری ١٩١٧ دائەو قورئانە کە بە قورئانی پیرۆز وعوسمانەوە ناسراوە لەو کاتەدا دەگەڕێنرێتەو بۆ ئەنجومەنی ئیسلامی پیترۆگراد ، سەرجەم ئەو کتێب و ئاسەوارانەی ئیسلام کە لەلایەن ڕژێمەکانی قەیسەرەوە تاڵان کرابوون گەڕێنرانەوە بۆ جێگای ئەسڵی خۆیان ، ڕۆژی جومعە کرایە ڕۆژی بۆنەی ئایینی وپشووی ڕەسمی بۆ تەواوی موسڵمانەکان لە تەواوی ئاسیای ناوەڕاستدا.
لەساڵی ١٩٢٠ لە ٣ی نیساندا لینین بروسکەیەك دەنێرێ بۆ (ئۆرجونز) سەرۆکی بەرەی قەوقاز وتێدا دەڵێت : دەبێ بە کردەوە بیسەلمێنت بۆ موسڵمانەکان کە ئێمە هاوپشت وهاوسۆزی ئەوانین بۆ سەربەخۆیان وبەڕێوە بردنی دەسەڵاتی خۆیان .
لە ٢٤ ی نۆڤەمبەری ١٩٢٤ لینین لە بانگەوازێکدا بە موسڵمانەکانی روسـیای ڕاگەیانـد :ئێـوە ئـەی موسـڵمانەکانی ڕوسـیا وسـیبریا وتورکمانسـتان وقەوقـاز ئـەی ئەوانـەی کـە ڕژێمەکـانی قەیسـەر مزگەوتەکانی تێکدان وسووکایەتیان کرد بە عەقیدە وبیروباوەرو کولـتورتان ئێستائیتر ئێوە ئازادن لە دەربڕینی عەقیدە و بیرباوەڕ وکولتوری نەتەوەیتان ودەتوانن ژیانی میللی خۆتان ڕێك بخەن ئازادبن بە بێ بوونی هیچ بەندو کۆسپێك. ئەوەش بزانن کە شۆڕشە مەزنەکەمـان وشـورای نـوێنەرانی کرێکـاران وسـەربازان وجوتیـاران مافەکانی ئێوە وتەواوی خەڵکی ڕوسیا دەپارێزێت ، پشتیوانی لەم شۆڕشـە بکـەن .هـەر ئـەم شـورایە لـە بەرنامەکەیـدا بـە نـاوی (offinmative action) واتە وەستانەوە لە بەرانبەر جیاکاری، کە بە پێ ی ئەم بەرنامەیە خەڵکی ئەسڵی ناوچەکان دەبێ بگەڕێنەوە جێگای ئەسڵی خۆیان وئەوانەی بە ناوی خەڵکی ئەم ناوچانە قسە دەکەن دەبێ لـەم ناوچـانە نەمێنـن وەك کەنیسـە ئەرسۆدۆکسـیەکانی روسـەکان و قۆزاکیەکان ، زمانی روسی وەك زمانی یەکەم نابێت وزمانی ئەسڵی ناوچەکان دەبێتەوە زمانی یەکەم و قوتابخانە ئیدارەاکانی حکومەت وچاپکراوەکـانیش ، هـەر بـە پێ ی ئـەم بەرنـامەیە کۆمـەك دەکرێـت بەکەسانێك کە خەڵکی ئەم ناوچانەن تابتوانن خۆیان ئەم ناوچانە بەڕێـوە بـەرن وخەڵکـی ئـەم ناوچـانەش سـەرکردایەتی حیزبـە کۆمۆنیستەکانی خۆیان بکەن هەر بە پێی ئەم بەرنامەیە وەزیفە کان دەدرێن بە خەلکی ئەم ناوچانە، زانکۆکان بۆ پێ گەیاندنی خەلکی دەبن لەم ناوچانەدا.

ئەم بابەتە تەنها تایبەتە بە بارودۆخێکی دیاری کراو واتە سەردەمی لینین وحوکمی بەلەشەفیەکان ، بە دوای ئەم مێژووەدا هەرچی ڕووی دابێ پەیوەندی نیە بە هەڵوێستی لینین و بەلشەفیەکانەوە بۆ نمونە لە سەردەمی حوکمی ستالین و ئەوانەی دوای ئەو هاتوون چ لە ڕووسیا یا لە وڵاتانی تر چونکە ئەوان نەیان توانی درێژە بە بەرنامە و ڕێبازی لینین وبەلشەفیەکان بدەن لە جیاتی سۆشیالیزمی کرێکاری ئەوان سوشیالیزمی بورژوازیان پەیڕەو دەکرد هەر بە ناوی دیکتاتۆری پرۆلیتاریاوە کە تا ئێستایش بەردەوامن لە سە ری لە زۆر وڵات دا.
ئازادی بۆ کۆت وبەند بۆ کاری سیاسی وبۆ عەقیدە و بیروڕا ڕادەربڕین لە دەسەڵاتی دیکتاتۆری پرۆلیتاریا دا مەرجی سەرکەوتنی شۆرشی کرێکاری وسۆشیالیزمە بۆ گەیشتن بەکۆمەڵگایە کی یەکسان و ئازاد لە هەموو جیهاندا وە ئەمەش ڕێبازی لینین وبەلشەفیەکان بوو کە لە سەر بنەما سەرەکیە کانی ڕێبازی مارکس وە ئەنگلس بوو .

سە ردار عەبدوڵا حەمە
٢٠١٩\٢\٩
سەرچاوەکان کە سوودیان لێ بینراوە بۆ ئە م با بە تە:
گۆڤاری internationalist socialist no 110 spring 2006 وەرگێڕانی بۆ عەرەبی نادیە عەبدوالقادر کە لە نیسانی٢٠٠٧دالە اوراق الاشتراکیەدا بڵاو کراوەتەوە وە لە لایەن ماڵپەڕی حزب العمال_ تونس لە ٣٠ تەموزی ٢٠١١ دا دانراوە

مام هەمەری داربڕ … گێڕینی : محەمەد بەرزی

منداڵە ئازاکان ، مام هەمەر پیاوێکی زۆر بە هێزی داربڕ بوو ، ماوەیەک بێ ئیش بوو ، بۆیە ڕۆژانە بە تەورەکەیەوە بە دوای ئیشێکدا دەگەڕا . بۆ ڕێکەوت لای بازرگانێکی دارفرۆش کارێکی دەستکەوت . بازرگانەکەش خاوەنی دارستانێکی گەورەی چڕی پڕ لە دار و درەخت بوو . مام هەمەری بە تەورەکەیەوە نارد بۆ ناو دارستانەکەی ، تا داری بۆ ببڕێتەوە .
ڕۆژی یەکەم مام هەمەر توانی هەژدە داری گەورەی بۆ ببڕێتەوە .

بازرگانەکە ، کە ئەو هەموو دارەی بینی زۆر دڵی بە ئیشی مام هەمەر خۆشبوو ، بۆیە سوپاسیکرد و پێی وت : (هیوادارم بەردەوام ئاوا ئیشی باش بکەیت و بەرهەمی زۆرت هەبێت) .

مام هەمەر بەو قسانە شاگەشگە بوو ، بۆیە ڕۆژی دووەم ویستی داری زیاتر ببڕێتەوە ، بەڵام هەرچەندی کرد ، نەیتوانی لە پازدە دار زیاتر ببڕێتەوە . ڕۆژی سێیەمیش توانی تەنها دە دار ببڕێتەوە و ڕۆژ لە دوای ڕۆژیش هێز و توانای دەهاتە خوارەوە و داری کەمتری دەبڕییەوە .

مام هەمەر زۆر دڵگرانبوو ، کە نەیدەتوانی داری زیاتر ببڕێتەوە ، بۆیە خێرا چوو بۆ لای بازرگانەکە و وتی : (بەڕێزم : لەوەدەچێت هێز و توانای یەکەم ڕۆژم نەمابێت ، بۆیە ناتوانم داری زۆرتر ببڕمەوە ، بە ڕاستیش خۆم نازانم بۆچی هێز و توانام دابەزیوە ، جا نامەوێت لەمە زیاتر شەرمەزاری بەڕێزتان بم ، بۆیە داوای لێبوردنتان لێدەکەم و دەمەوێت واز لە ئیشەکەم بهێنم) .

بازرگانەکە بە ڕوویەکی خۆشەوە پرسیارێکی لە مام هەمەر کرد و وتی : (تکایە پێم نالێیت ، دواهەمینجار کەی تەورەکەت تیژکردۆتەوە ؟) … مام هەمەر لە وەڵامدا وتی : (تیژکردنەوە ، بە ڕاستی چونکە ماوەم نەبووە و بەردەوام سەرقاڵی داربڕینەوە بووم ، بۆیە هەر لە بیرم نەماوە کەی تەورەکەمم تیژ کردۆتەوە !!) .

ئەنجا بازرگانەکەش وتی : (کەواتە کێشەکە لە هێز و توانای تۆدا نییە ، بەڵکو لە تیژنەکردنەوەی تەورەکەتدایە ، دەی بڕۆ دەمی تەورە کولەکەت باش تیژبکەرەوە و سەرلەنوێ وەرەوە سەر ئیشەکەی خۆت) .

مام هەمەر بە قسەی بازرگانەکەیکرد و خێرا چوو دەمی تەورەکەی بە جوانی تیژکردەوە و گەڕایەوە بۆ سەرئیشەکە خۆی و توانیشی بە ئاسانی لە یەکم ڕۆژی ، زۆر زیاتر دار ببڕێتەوە .

جا منداڵە ژیرەکان : ئەم چیرۆکە پێماندەڵێت ، ژیانمان وەک ئەم چیرۆکە وایە ، هەندێک جار ئەوەندە سەرقاڵین کاتمان نییە دەمی تەورکەمان تیژبکەینەوە . لەوەدەچێت هەموومان لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا لە جاران سەرقاڵترین ، بەڵام کەمتر لە جاران بەختیارترین . باشە دەبێ هۆکار چیی بێت ؟ . ئایا بۆ دەبێ هەمیشە تیژنەبین ؟ . دیارە نابێ بارودۆخ و ئیشوکاری قورسی ئەمڕۆ ، ببێتە هۆکاری لە بیربردنەوەی زۆر شتی گرنگی وەک : ژیانی تایبەتی خۆمان ، تەرخانکردنی ماوەی تەواو بۆ خێزانەکانمان ، بە نیشتمانەکەمان ،

بە هاوەیە کانمان ، گرنگی دان بە خوێندنەوە و وەرزش و گەشتو گەڕان و …. هتد .
کەواتە هەموومان پێویستمان بە پشودان و بیرکردنەوە و خوێندنەوە و ڕامان و فێربوونە ، جا ئەگەر ماوە بە هەموو ئەوانە تەرخان نەکەین ، ئەوا وەک دەمی ئەو تەورە کول دەبین و لە ئەنجامیشدا بێ توانا و تەپە و تەمبەڵ و بێ کەڵک دەبین .

تێبینی : ئەم چیرۆکە بە دەستکارییەکی کەمەوە لە ئینگلیزییەوە کراوە بە کوردی و ناوی نووسەری لەسەر نییە .

بەهار لە پێشوازی نەورۆزدا … نوسینی.. ئاکۆ محەمەد سابیر

بە شنەی بای ئەوکوێستانە
بەهار پرچی کرد شانە
فەرشی سەوزی ڕاخستوو
نەخشاندی بە ڕێحانە
بەکلی ئاوی کانی
ڕشتی چاوانی جوانی
وەک بوک خۆی ڕازاندەوە
لالەو نێرگزی هانی
لەگەڵ نمەی باراندا
لێی دەڕژا خەندەو جوانی
لە پێشوازی نەورۆزدا
کەوتە سەماو گۆرانی

نوسینی.. ئاکۆ محەمەد سابیر